

Aki fecskekilométerekkel hitelesítette világablakát

Reménytelenül esik, de indulnom kell. Hónapok óta halasztgatom ezt a találkozást, de Editke azt mondta, hogy siessek, mert talán már nem is lesz rá másik alkalmam. Csillagtalan az este, kocsim ablaktörlője a legerősebb fokozaton csapkodja a víz-függönnyt. Nem sokat látok az útból. Mintha minden kamionnak Losonc felé lenne most dolga. Elvakítanak, és a kátyúkban nőtt tócsákat szétterítik a szélvédőn. Erősen fogom a kormányt, hogy a szél közelebb ne lökjön hozzájuk.

Jól van ez így – nyugtatom magam. Amikor tizenöt évvel ezelőtt ugyanígy, mikrofonnal a táskámban Alsótoldra tartottam, nyár volt. Szikkasztó meleg, s épp azon gondolkodtam akkor, miért nem olvastam már hónapok óta semmit T. Pataki Lacitól. Egy tárcát vagy egy sziporkázó glosszát, ha már drámaírástra csak ritkán fogta magát. De akkor már elfogyott körülötte a levegő a megyei lapnál. Az Axel-Springer struktúráját nem fogadta el, miatta meg nem változtattak azon. A hirdetések közötti lukra írás neki rangon aluli volt. Élete teljében inkább nyugdíjba ment, pedig addigra már többször végighasalta Nógrád megyét. Benézett minden kő alá, s aztán visszament, mert hátha történt időközben valami ott. Azt mondta, az újságírás lelkiismerete a vizsziatérő riportázs. A szakmáról beszélt, de már csak úgy, mintha idegenvezető lenne egy paleontológiai múzeumban. Ahol persze a vitrin mögött a mamutok közt magára is ismerhetett. Akkoriban kezdte kikérni magának, ha újságírónak nevezték. Pedig még előtte állt egy rövidke időszak főszerkesztőként a *Nógrádi Krónikánál*, amiben megint csak nem sok volt a köszönet. A politikai megrendelések, a pénztelenség, a kollégák hiánya miatt, s mindazon feltételek híján, ami ahhoz kellett volna, hogy egy jó megyei lapot készítsen, délibábbá lett előtte a lehetőség, ami után menni sem akart.

Ültünk a frissen ültetett szilvafái közt a fűben, unokájának ácsoltatott valami kislátófélét, és arról gyártott legendát, hogy a Tepke oldalából miként látja majd Toldi alakját, mert persze hogy nem véletlen a faluval a névazonosság... A legendáit pedig beletapasztotta a házuk falába is. Ócska épületet vettek meg, lehetett vagy kétszáz éves a rogyadozófélben lévő ház. Mérnököt hívott, mindent pontosan lemérték. Aztán lebontották és az eredeti állapotban újra felépítették – így talán újabb kétszáz év múlva is láthatják majd. Szerette az idő múlását.

Napsütötte tavaszi reggel lehetett, amikor készülő alsótoldi házuk ablakainak beüvegezéséhez jutottak. Hetek óta nem jártak már a portán, eközben a nyitott szoba gerendájához fészket raktak a fecskék. A mesterek azt mondták, verjék le a sárból hordott madárlakot, s haladjanak a munkával. Nem hagyta. Még a hozzá látogató idős Bolsa grófot sem engedte be a szobába, nehogy elijesszék az akkor már költő madarakat. Így aztán a verandán ülve beszéltek át a világ dolgait. Az ablakszárnyakat pedig csak szeptember végén tették föl, amikor már útra keltek a fecskék, akiket gyakran és szívesen „kihallgatott”. Azt mondta akkor, hogy ő az ablakát egymillió fecskekilométerrel hitelesítette. Ezen az ablakon keresztül tekintett ránk, s ezen keresztül figyelte dolgainkat. S ha nem is kérték rá, és sokszor nem is örültek neki, mondott véleményt mindenről.

Lobbanó szenvedéllyel kezdett dolgaihoz, bárműhez is fogott. Legyen az újságkészítés, pódiumműsorok szerkesztése vagy színházcsinálás. T. Pataki László sok mindent hagyott hátra. Nevéhez fűződik a Csikász Pistával közösen alapított balaszgyarmati Varietas Pódiumszínpad. Öt évvel ezelőtt pedig a salgótarjáni Vertich Színpadstúdió létrehozása, amelynek rendezője és színészmesterség-tanára volt. Feleségével, a beszédtechnikát is tanító színész P. Kerner Edittel a losonci Kármán József Színházhoz is elszegődtek. Azt a történelmi abszurditást ugyanis sohasem fogadta el, hogy a megye északi fele egy másik ország, amihez kevés közünk lenne immár. Újságíróképzést szervezett a CSEMADOK-kal, megalapította a Rákóczi Szövetség salgótarjáni-losonci szervezetét, s közös színházi együttműködésen dolgozott, hogy ha már egyedül képtelenek vagyunk rá, akkor a felvidékiekkel együtt egyszer professzionális társulatot szervezhessünk. Ösvényeket taposott, amit utaká kellene járni.

Amikor a tiltott, a támogatott és a türt kategóriákba sorolták az alkotó emberek teljesítményét, munkái legtöbbször ez utóbbiba kerültek. Számára elég jó munka volt, hogy a Duna Televíziónak és a Miskolci Rádióknak dolgozhatott barátjával, Kulcsár Józssival, a nézettségi, hallgatottsági indexek nem érdekelték. Elismerésekért sem állt sorba, bár azokból így is jutott neki: a határon túli magyarok kulturális életében betöltött szerepéért, újságíróinak oktatásával például kiérdemelte a Magyar Kultúra Lovagja címet. Nógrád Megye Önkormányzata Madách-díjjal ismerte el tevékenységét, a megyeszékhely vezetése pedig tavaly Salgótarjánért Emlékéremmel köszönte meg a munkáját. Hetvenöt éves volt éppen, amikor az Úr ítélőszéke elé került. Orvosainak hála, egy évet jutalomjátékként kapott. S nem csupán ő, hanem a környezete is, hogy felismerje ennek az életpályának a teljességét. Talán megteszi. Ha őt kérdezhetném erről, aligha bízta volna ilyesmivel.

Amikor az utolsó interjúra érkezem, megőrül. Ágyban fekszik, felül, saját pálinkájával kínál. Jó, hogy nem ihatok a vezetés miatt, úgysem tartana velem. Neki már évek óta nem kellett alkohol a mámorhoz. Késő estére jár. Editke azt mondta, ezek azok az órák, amikor Lacinak kisebb a fájdalma, s mivel az éjszakát virrasztással tölti, legalább könnyebb lesz neki. Sejtettük, ez lesz az utolsó interjú, ahol elmondhatja üzeneteit. Azért még rákérdez, mire föl is az a mikrofon a kezemben. Tudja jól, de hallani akarja, milyen választ izzadok ki. Meg aztán arról ismerszik meg az újságíró, hogy kérdez. Sután válaszolok, halálos ágyon fekvő emberrel még nem készítettem interjút.

Szabadkozik, hogy nem jó a hangja. Kétségei vannak, rádióban hogy szól majd mindez. Megnyugtatom, rendben lesz, miközben tudom, hogy kínozom a jó mondatokért, mert lényeg nem lesz másik alkalom. Arról beszél, hogy kiszáradt a diófája, meg arról, legenda csupán, hogy az ember az unokáknak ültet diófát. Ez az ő fája volt, amit látott meghalni. Aztán az EMKE-környéki kávéházi élete kerül szóba, amit még pesti srácként élt, meg az, hogy miként szerveztek kölyökszínházat a háború után a házukban a később a Madách Színház Jászai Mari-díjas színészévé lett Koltai Jánossal. Meg valami hajógyári munka került szóba, amit a fiatalon elhunyt barátjával, a hajózástörténeti könyveik kiadásával kapcsol össze. Merthogy tiszteletbeli hajós is volt. Hosszú történeteket mond, amelyeket türelmesen hallgat felesége, nyilván ezredszer. De Editke tán soha nem figyelhetett rá jobban, mint most. Örülne, ha még újra és újra hallhatná ezeket.

Laci azt próbálja megértetni velem, hogy miért is lógott ki mindig a környezetéből. Amikor a győri szerkesztőségben dolgozott, akkor Sopron, Szombathely meg Kőszeg volt számára az igazán fontos hely. Nógrád neki a választott szülőföldje, temetőföldje. S bár nevére vette városát, Salgótarját – hisz a neve előtti „T.” valójában tarját jelent –, itt Balassagyarmat érdekelte igazán. Elsősorban ezért, mert akkoriban az sebezhetőbb, kiszolgáltatottabb, kegyvesztett szerepben lévő város volt. Ezért írt arról, meg az Ipoly ártéri gazdáiról, meg arról, hogy mozgalmat kellene indítani, hogy a köveket visszahordjuk oda, ahonnan egykor azokat elvitték. Várakat, kastélyokat, lebontott templomokat kellene visszaépíteni, s kihozni a múzeumok raktáraiból azokat a kincseket, amelyeket csak az egerek láthatnak, mert akkor lenne miért a vidéket járni.

Saját magával kapcsolatban a szembenézés utolsó óráiban egyetlen kérdés foglalkoztatta: végzett-e a dolgaival, megfutotta-e a köreit. Küzdő típus volt. Ha a „Nem” lett volna erre a válasz, bizonyára még marad egy kicsit. Hogy feladta, csak azt jelentheti, útja itt véget ért. Azt mondta, elég, ha annyit megőrzünk róla, hogy sohasem alakoskodott. Hogy a bujkálás nem volt kenyere, s amit meg kellett mondani, azt megmondta, még ha ez nem is vált mindig előnyére.

Búcsúztatása volt az utolsó saját rendezése. Irodalmi kávéházat meg a Kassák-kört szervező társával, Sándor Zoltánnal, és tanítványával, Sándor Zsomborral a főpróba nélküli előadás minden részletét kidolgozták. Losonci színésztársai, s a füleki irodalombarátok is egyetértettek a taps nélküli finálét követően abban, hogy Kassák groteszkjéből, a kulcslyukon megszökő halotról hitelesebb történetet nem is szólaltathattak volna meg az őt búcsúztató szertartáson. Az *Útonjáró* sokértelmű szó, s nem csupán a megyét bebarangoló könyvének címére utal. Az igazságkereső embert olvasta ki ebből a nagy rendezőhöz vezető út előtti szertartást végző pap, Varga András is. T. Pataki László az alsótoldi sírkövére is maga választott idézetet. Mégpedig Krúdy *Szindbád*-jának soraiból: „Sokat utaztam, most elfáradtam.” Halálának másnapján utolsó interjúja szólt a Magyar Rádió Miskolci Stúdiójából. Januártól a regionális szerkesztőségekben nevét is őrzi egy új műsor, az Úton.

